

LAPUAN KAUPUNKI

Ohje vieraanvaraisuudesta,
eduista ja lahjoista

Hyväksytty: Kh 16.2.2026 § 51

Voimaantulo: 1.3.2026

LAPUA

Sisälllys

1.	Yleistä.....	2
2.	Käsitteet	2
3.	Kaupungin viranhaltijoiden, työntekijöiden ja luottamushenkilöiden yleiset velvollisuudet	3
3.1.	Viranhaltijat.....	3
3.2.	Työntekijät	3
3.3.	Viranhaltijat, työntekijät ja luottamushenkilöt	3
4.	Toimintaohjeita	4
4.1.	Yleistä.....	4
4.2.	Matkamääräys.....	5
4.3.	Yritysten järjestämät tilaisuudet	5
4.4.	Lahjat.....	5
5.	Arviointikriteerit.....	6
6.	Rangaistukset.....	7
7.	Voimaantulo	7
8.	Lähteet	7

1. Yleistä

Kaupungin ja yksityisen sektorin välinen yhteistyö lisääntyy ja tämä tuo uusia haasteita kunnallishallinnon toimintatavoille suhteessa yksityiseen sektoriin.

Julkisen vallan käyttäjiltä edellytetään puolueettomuutta ja riippumattomuutta. Puolueettomuus ja riippumattomuus on aina muistettava. Esimerkiksi jos yksityinen yritys on tarjoamassa kaupungin henkilöstölle tai luottamushenkilöille matkaa, matkan hyväksyttävyyden arvioinnissa on tarkasteltava, voiko etuuden hyväksyminen tai lahjan vastaanottaminen heikentää luottamusta viranomaistoiminnan tasapuolisuuteen. Suo-messa ei ole olemassa euromääräistä rajaa kielletylle etuudelle, joten sen hyväksyttävyyden arvioitava aina tapauskohtaisesti.

Lähtökohtana on henkilön oma arvio toiminnan hyväksyttävyydestä. Vaikka etujen vastaanottaminen ei täyttäisi rikoksen tunnusmerkistöä, saattaa tulkinnanvaraisten etujen vastaanottaminen aiheuttaa negatiivista julkisuutta. On aina muistettava, että tarjotuista eduista on aina mahdollista kieltäytyä.

Kaupungin henkilöstön ja luottamushenkilön on otettava huomioon, jos heille tarjotaan etuja, lahjoja tai vieraanvaraisuutta sidosryhmäyhteistyössä tai muussa toiminnassa tässä ohjeessa mainitut asiat.

2. Käsitteet

Korruptio -käsitettä käytetään, kun kyseessä on vaikutusvallan väärinkäyttöä henkilökohtaisen edun tavoittelemiseksi.

Korruptio liittyy yleensä lahjontaan, eli rahan, palveluksen tai muun aineellisen tai aineettoman hyödyn antamiseen vastapalveluksen toivossa yhdelle tai usealle henkilölle, joilla on vaikutusvaltaa päätöksentekijöihin, taikka laittoman hyödyn pyytämiseen palveluksesta. Lahjonta on kuitenkin vain yksi korruption muodoista.

Korruptio on monitahoinen ilmiö, joten jokin toimi voidaan luokitella korruptioksi, jos se täyttää väärinkäytöksen, lahjonnan, petoksen, kavalluksen, rahanpesun, sisäpiirikauppojen tai kirjanpito- ja tilintarkastusrikosten tunnusmerkit. Luottamusaseman väärinkäyttö ja liikesalaisuuksien epäasianmukainen käyttö voi myös sisältää korruption piirteitä. Korruption tunnistamista ja torjuntaa vaikeuttaa osaltaan se, että korruptiota on vaikea määritellä kattavasti.

Rakenteellisessa korruptiossa julkista organisaatiota, esimerkiksi kuntaa tai kaupunkia, käytetään yksityisten intressien edistämiseen. Toiminta on piilotettua ja se sisältää epäasiallista vaikutusta päätöksentekoon. Toimintatapoja ei kuitenkaan mielletä vääriksi, vaan ne nähdään hyväksytyinä, pitkäaikaisina ”talon tapoina”. Näin toimintatavoista muodostuu järjestelmällinen, organisaation rakenteeseen liittyvä piirre.

Julkisen vallan käyttäjiltä edellytetään puolueettomuutta ja riippumattomuutta.

Puolueettomuus tarkoittaa, että viranhaltijan päätökset ovat objektiivisesti perusteltavissa ja perustuvat tosiasioihin.

Riippumattomuus liittyy erityisesti siihen, että viranhaltijan toiminta perustuu lakeihin, asetuksiin ja normeihin. Asiat täytyy siis valmistella ja ratkaista niin, ettei jonkin yksityisen henkilön, yrityksen tai yhteisön etua korosteta yleisen edun kustannuksella.

Kielletyn edun rahallista arvoa ei ole määritelty. Arviointikriteerinä on se, voiko edun vastaanottaminen vaarantaa kansalaisten luottamuksen henkilöön tai hänen edustamaansa viranomaiseen. Viranhaltijan luottamus voi vaarantua, vaikka etu ei todellisuudessa vaikuttaisikaan toimintaan: ulkopuolisten silmin se saattaa kuitenkin näyttää siltä.

3. Kaupungin viranhaltijoiden, työntekijöiden ja luottamushenkilöiden yleiset velvollisuudet

Kaupungin ulkopuolisten tahojen tarjoaman taloudellisen etuuden hyväksyttävyyden arvioinnissa keskeisenä säädöspohjana ovat viranhaltijoiden, työntekijöiden ja luottamushenkilöiden asemaa koskevat yleiset säännökset sekä rikoslain rangaistussäännökset.

Viranhaltijan yleisistä velvollisuuksista säädetään kunnallisesta viranhaltijasta annettussa laissa (viranhaltijalaki). Virkarikoksista, mukaan lukien lahjusrikokset, säädetään rikoslain 40 luvussa. Rikoslain 40 luvun lahjusrikossäännökset koskevat kaupungin viranhaltijoita, työntekijöitä ja luottamushenkilöitä.

3.1. Viranhaltijat

Viranhaltijalain 17 §:n nojalla viranhaltijan on suoritettava virkasuhteeseen kuuluvat tehtävät asianmukaisesti ja viivytyksettä noudattaen asianomaisia säännöksiä ja määräyksiä sekä työnantajan työnjohto- ja valvontamääräyksiä. Viranhaltijan on toimittava tehtävässään tasapuolisesti ja käyttäydyttävä asemansa ja tehtävänsä edellyttämällä tavalla. Viranhaltija ei saa vaatia, ottaa vastaan tai hyväksyä sellaista taloudellista tai muuta etua, josta säädetään rikoslain 40 luvussa. Viranhaltijan on vältettävä menettelyä, joka voi heikentää luottamusta viranomaistoiminnan tasapuolisuuteen.

3.2. Työntekijät

Kaupungin työntekijän yleisistä velvollisuuksista säädetään työsopimuslain 3 luvun 1 §:ssä, jonka nojalla työntekijän on tehtävä työnsä huolellisesti noudattaen niitä määräyksiä, joita työnantaja antaa toimivaltansa mukaisesti työn suorittamisesta. Työntekijän on toiminnassaan vältettävä kaikkea, mikä on ristiriidassa hänen asemassaan olevalta työntekijältä kohtuuden mukaan vaadittavan menettelyn kanssa.

3.3. Viranhaltijat, työntekijät ja luottamushenkilöt

Lahjusrikoksista säädetään virkarikoksia koskevassa rikoslain 40 luvussa.

Rikoslain 40 luvun virkarikossäännökset koskevat paitsi viranhaltijaa myös julkista luottamustehtävää hoitavaa henkilöä (RL 40:12.1 §), esim. kaupungin luottamushenkilöä. Lahjusrikossäännöksiä sovelletaan myös julkisyhteisön työntekijään (RL 40:12.2 §).

Rajanvetoa käydään useimmiten siitä, onko kysymys rikoslain lahjusrikkomuksesta vai ei. Rikoslain 40 luvun 3 §:n nojalla teko voi tulla rangaistavaksi lahjusrikkomuksena, jos viranhaltija, työntekijä tai luottamushenkilö itselleen tai toiselle

1. pyytää lahjan tai muun oikeudettoman edun taikka tekee muutoin aloitteen sellaisen edun saamiseksi taikka

2. ottaa vastaan tai hyväksyy lahjan tai muun edun taikka hyväksyy sitä koskevan lupauksen tai tarjouksen siten, että menettely on omiaan heikentämään luottamusta viranomais toiminnan tasapuolisuuteen eikä tekoa ole rangaistava lahjuksen ottamisena tai törkeänä lahjuksen ottamisena.

Jollei taloudellisen tai muun edun vastaanottaminen täytä lahjusrikkomuksen tai lahjuksen ottamisen tunnusmerkistöä, teko voi tulla rangaistavaksi tuottamuksellisena virkavelvollisuuden rikkomisena, jos viranhaltija huolimattomuudesta johtuen rikkoo virkatoiminnassa noudatettaviin säännöksiin tai määräyksiin perustuvan virkavelvollisuutensa.

4. Toimintaohjeita

4.1. Yleistä

Julkisen vallan käyttäjiltä edellytetään puolueettomuutta ja riippumattomuutta.

Puolueettomuus:

Jos käsiteltävään asiaan tai asianosaisiin on sellainen suhde, joka voi vaarantaa puolueettomuuden, silloin on esteellinen. Silloin ei voi itse käsitellä asiaa. Vastuu oman esteellisyyden arvioinnista on ensisijaisesti itsellä.

Riippumattomuus:

Ei voi vaatia, hyväksyä tai ottaa vastaan taloudellisia tai muita etuja, jotka voivat vaarantaa puolueettomuutta ja riippumattomuutta. Henkilökohtainen etu ei saa vaikuttaa millään tasolla päätöksentekoon.

Viranhaltija voi vaikuttaa asioiden käsittelyyn päätöksentekijänä tai asian valmistelijana/esittelijänä. Luottamushenkilö saattaa puolestaan pystyä vaikuttamaan asiaan paitsi päätöksentekijänä toimielimessä, myös esim. kaupungin neuvottelijana asian valmistelussa.

Seuraavissa tilanteissa on erityisesti syytä pidättäytyä tarjotuista eduista:

- valvonta- tai tarkastustehtävän suorittaminen
- hankinnan valmisteleminen ja hankinnasta päättäminen
- lupa-asian valmisteleminen ja luvasta päättäminen

Oikeuskansleri on kehottanut vieraanvaraisuuden tarjoamisen tilanteissa jokaista kysymään itseltään:

- Miksi minulle tarjotaan tällainen etuus?
- Millaisista motiiveista otan etuuden vastaan?
- Miltä asia näyttäisi julkisuudessa?

Kaupungin henkilöstöön kuuluvalla ja luottamushenkilöllä on aina oikeus ja mahdollisuus kieltäytyä hänelle osoitetusta lahjasta tai muusta etuudesta.

4.2. Matkamääräys

Matkamääräyksen antaja arvioi aina, onko matka tarpeellinen ja kenen viranhaltijan virkatehtäviin matkan tekeminen kuuluu. Tilanne on sama myös silloin, jos ulkopuolinen taho tarjoaa matkaa kaupungille tai tietylle viranhaltijalle eli matkamääräyksen antaja ratkaisee viime kädessä matkan tarpeellisuuden, kenen virkatehtäviin virkamatka tekeminen kuuluu ja sen, kustantaako kaupunki kuitenkin matkan itse.

Matkamääräyksen antaminen on kaupungissa delegoitu viranhaltijan esihenkilölle. Luottamushenkilön matkasta päättää lähtökohtaisesti asianomainen toimielin.

Ulkopuolisen kustantamat matkat

Yritysten tarjoamiin matkoihin on syytä suhtautua **aina** pidättyväisesti, jos viranhaltijalla ja luottamushenkilöillä saattaa asemansa perusteella olla tosiasiallista vaikutusvaltaa tehtäessä esim. etuuksia tarjonnutta yrityksiä koskevia päätöksiä ja hankintoja.

Jos ulkopuolinen taho lähettää kutsun nimetylle henkilölle, saattaa tämä herättää epäilyksen siitä, että yritys haluaa tarjota matkan nimenomaan tietylle yrityksen kannalta vaikutusvaltaiselle henkilölle ja tätä kautta pyritään vaikuttamaan kunnalliseen päätöksentekoon epäasiallisin keinoin.

Jos ulkopuolisten kustantaman matkan vastaanottamista harkitaan, on arvioitava:

- ulkopuolisten tahojen rooli suhteessa viranomaiseen
- miksi kunnallishallinnon ulkopuolinen taho kustantaa virkamatkoja tai muita etuja
- minkä arvoisia nämä matkat ovat
- voivatko ne vaikuttaa tasapuolisuuteen virkatehtävien hoidossa
- liittyykö matkaan kestitystä tai muuta oheistarjontaa
- joutuuko viranhaltija tai luottamushenkilö kiitollisuudenvelkaan
- mitä etuuden antaja odottaa etuuden saajalta
- onko kyseessä esimerkiksi kilpailuasetelma, jossa yhtä kilpailijaa suositaan

4.3. Yritysten järjestämät tilaisuudet

Yrityksen tarjoamat tilaisuudet kaupungin henkilöstölle ja luottamushenkilöille, johon liittyy kestitystä, ovat taloudellisia etuuksia, joiden hyväksyttävyyttä on myös tapauskohtaisesti arvioitava. Hyväksyttävyyteen voi vaikuttaa se, onko kyse yleisestä yrityksen PR-tilaisuudesta vai pyritäänkö tilaisuudessa vaikuttamaan viranhaltijan virkatehtäviin ja luottamushenkilön päätöksentekoon.

Tavanomainen vieraanvaraisuus on hyväksyttävää. Vähäistä suuremman kestityksen vastaanottamista on näissä tilanteissa kuitenkin syytä harkita huolellisesti.

4.4. Lahjat

Hyväksyttävän lahjan laatua tai arvoa ei ole erikseen määritetty. Arvio edellyttää aina tapauskohtaista harkintaa. Jos lahjan vastaanottaminen on ulkopuolisen silmin omissaan heikentämään luottamusta viranomastoimintaan tai jos etu vaikuttaa tai sillä pyritään vaikuttamaan viranhaltijaan tai luottamushenkilöön, kyseessä on kielletty lahja.

Tarjotun lahjan vastaanottaminen voi olla hyväksyttävää, jos lahja on arvoltaan vähäinen tai liittyy merkkipäivään ja on merkkipäivälahjana tavanomainen. Yksityisiltä henkilöiltä, yrityksiltä tai järjestöiltä ei pääsääntöisesti tule ottaa vastaan muita kuin vähäarvoisia mainos- tai muita lahjoja.

Luottamusta heikentävänä menettelynä voidaan pitää esimerkiksi huomattavan arvokkaan lahjan antamista viranhaltijalle hyvin suoritetusta virkatoimesta. Siinäkin tapauksessa, ettei antamiseen sisältyisi minkäänlaista pyrkimystä vaikuttaa vastaanottajan myöhempiin virkatoimiin, tällainen menettely voi olla omiaan herättämään epäilyksiä virkatoiminnan tasapuolisuutta kohtaan.

Jos lahja tai taloudellinen etuus vastaanotetaan, on varmistauduttava siitä, että menettely on avointa eikä aiheuta minkäänlaista kiitollisuudenvelkaa lahjan antajaa kohtaan eikä vaikuta muutoinkaan henkilön puolueettomuuteen ja riippumattomuuteen.

5. Arviointikriteerit

Kun arvioidaan lahjan ja muun etuuden hyväksyttävyyttä, on tärkeää arvioida, pidetäänkö menettelyä asianmukaisena sekä säännösten ja määräysten mukaisena. Luottamus viranomaistoiminnan tasapuolisuuteen on omiaan heikentymään, jos taloudellisen etuuden tai lahjan saaminen saattaa ulkopuolisen silmin vaikuttaa viranomaistoiminnan puolueettomuuteen ja riippumattomuuteen.

Arvioitaessa sitä, voiko etuuden vastaanottaminen, hyväksyminen tai vaatiminen vaikuttaa viranomaistoiminnan tasapuolisuuteen, on otettava huomioon ennen kaikkea viranhaltijan/luottamushenkilön asema ja tehtävät sekä heidän mahdollisuutensa vaikuttaa etuuden tarjoajan asioiden käsittelyyn. Pääsääntöisesti johtavassa asemassa olevat viranhaltijat ovat velvollisia hoitamaan yhteiskunta- ja edustussuhteita laajemmin kuin muu henkilöstö.

Oikeuskäytännössä edun hyväksyttävyyden arvioinnissa on kiinnitetty huomiota mm. seuraaviin asioihin:

- edun välttämättömyys ja tarpeellisuus virkatehtävien suorittamisen kannalta
- edun antajaa koskevat asiat viranomaisessa
- edun saajan vaikutusmahdollisuudet
- edun tarjoajan tavoitteet
- edun tavanomaisuus
- virkatoimen merkitys
- viranhaltijan asema

Lisäksi on kiinnitettävä huomiota etuuden laatuun ja arvoon, toistuvuuteen sekä muihinkin tapauksen olosuhteisiin. Merkitystä on myös sillä, tarjotaanko etu suuremmalle viranhaltija- / luottamushenkilöjoukolle vai yksittäiselle viranhaltijalle / luottamushenkilölle.

6. Rangaistukset

Lahjuksen ottamisesta rangaistaan, jos viranhaltija, luottamushenkilö tai julkisyhteisön työntekijä toiminnastaan palvelussuhteessa itselleen tai toiselle

1. pyytää lahjan tai muun oikeudettoman edun taikka tekee muutoin aloitteen sellaisen edun saamiseksi,
2. ottaa vastaan lahjan tai muun edun, jolla vaikutetaan tai pyritään vaikuttamaan taikka joka on omiaan vaikuttamaan hänen toimintaansa palvelussuhteessa, taikka
3. hyväksyy 2 kohdassa tarkoitetun lahjan tai edun tai lupauksen tai tarjouksen siitä.

Viranhaltija on tuomittava lahjuksen ottamisesta myös, jos hän toiminnastaan palvelussuhteessa hyväksyy 2 kohdassa tarkoitetun lahjan tai muun edun antamisen toiselle taikka lupauksen tai tarjouksen siitä. Lahjuksen ottamisesta on siten myös kyse silloin, kun lahjan vastaanottaja ei ole lainkaan henkilökohtaisesti tekemisissä lahjan tai edun kanssa, mutta hyväksyy edun antamisen toiselle.

Teko voidaan katsoa törkeäksi lahjuksen ottamiseksi mm., jos lahjan tai edun arvo on huomattava.

Lahjuksen ottamisesta rankaiseminen edellyttää lähtökohtaisesti sitä, että etuuden saajalla on tietty yhteys etuuden antajaa koskeviin jo tehtyihin tai mahdollisesti tuleviin päätöksiin. Keskeistä on, että asianomaisella viranhaltijalla, työntekijällä tai luottamushenkilöllä on mahdollisuus vaikuttaa taloudellisen etuuden antajaa koskeviin ratkaisuihin. Kun vaikutusmahdollisuus on olemassa, kyse on lahjuksen ottamisesta eikä enää lahjusrikkomuksesta.

Lahjuksen antamisesta ja lahjuksen ottamisesta voi myös olla kyse, jos kunnallinen osakeyhtiö tarjoaa taloudellisia etuja kaupungin henkilöstölle tai päätöksentekijöille. Lahjusrikkomus ei edellytä konkreettista yhteyttä virkatoimiin. Vaikka viranhaltijaan, työntekijään tai luottamushenkilöön ei pyritäkään vaikuttamaan, saattaa taloudellisen etuuden vastaanottaminen heikentää luottamusta viranomaistoiminnan tasapuolisuuteen. Ilmaisulla "on omiaan heikentämään" viitataan siihen, ettei menettelyn välttämättä tarvitse konkreettisesti heikentää puheena olevaa luottamusta. Riittää, että menettely on tyypillisesti sellaista, että se yleensä heikentää tätä luottamusta.

Koska lahjusrikkomus, kuten myös lahjuksen ottaminen, ovat rangaistavia tahallisia tekoina, edellyttää tämä, että tekijän tulee mieltää tekoon sisältyvän sellaisia elementtejä, että se on omiaan heikentämään luottamusta viranomaistoiminnan tasapuolisuuteen.

7. Voimaantulo

Tämä ohje tulee voimaan 1.3.2026 lukien.

8. Lähteet

Kuntaliiton Yleiskirje 17/20217: Ohje vieraanvaraisuudesta, eduista ja lahjoista